

І.А. Алексюк,
кандидат філософських наук,
доцент Київського національного університету імені Тараса Шевченка

ЛОГІКО-СЕМАНТИЧНИЙ АНАЛІЗ ДОНАЛДА ДЕВІДСОНА ВИСЛОВЛЮВАНЬ ПРО ДІЇ

З'ясування сутності логічної і семантичної стратегій тлумачення висловлювань про дії (action sentences) як повідомлень про події (event reports), запропоноване видатним представником аналітичної філософії другої половини ХХ ст. Доналдом Девідсоном (так званий подієвий підхід (event approach)). Бурхливий розвиток сучасних семантичних і логіко-філософських розвідок, спровокованих Девідсоном [1], а також практична відсутність відповідних вітчизняних досліджень зумовлюють актуальність зазначеної теми. У контексті зазначених стратегій розглянемо низку висловлювань (і міркувань) з дієсловами, які модифікуються прийменниковими і прислівниковими словосполученнями; проаналізуємо можливості символізації, що залучає стандартні логічні засоби і стратегії символізації, запропонованої Девідсоном (СД); визначимо схожість/відмінність стратегій і зиск/кошт СД; сформулюємо деякі непрямі аргументи на користь СД; з'ясуємо обставини, що обмежують можливості СД, а також окреслимо напрями подальших досліджень.

Вступні рядки відомої праці Девідсона декларують проблему символізації висловлювань із прийменниковою і прислівниковою модифікацією дієслів: “Диводивина! Джонс робив це неквапно, умисно, у ванній кімнаті, за допомогою ножа, опівночі. Те, що він робив – намащував скибку хліба маслом” [2]. Стандартна конвенція символізації простих висловлювань із перехідними дієсловами, сингулярними термінами і прийменниковими словосполученнями, наприклад: (1) *Андрій співав “Черемшину”* і (2) *Андрій співав “Черемшину” у садку* залучає, відповідно, дво- і тримісний предикати: (1*) *СПІВАТИ_{ab}* і (2*) *СПІВАТИ_{abc}*. Очевидну правильність висновування (1) із (2) неможливо продемонструвати за допомогою (1*) і (2*). Зміна конвенції символізації і тлумачення (1) як висловлювання з прихованою квантифікацією: (3) *Андрій співав “Черемшину” (десь)* із логічною формою (3*) *∃xСПІВАТИ_{abx}*, хоча і забезпечить доведення правильності висновування (3) із (2), але спричинить іншу проблему. Символізація збільшує на одиницю кількість аргументних місць для кожного прийменникового словосполучення-модифікатора, який граматично можна прилаштувати до дієслова, але попереднє (випереджувальне) встановлення верхнього обмеження кількості аргументних місць певного n-місного предиката, що використовується для символізації дієслова, здається неможливим. Наприклад: (4) *Андрій співав “Черемшину” у садку, після обіду*, можна, за відповідного бажання, продовжувати безконечно за допомогою долучень *під яблунею, з однокласником, на осонні* тощо.

Девідсон, зберігаючи ідею прихованої квантифікації, пропонує іншу стратегію символізації і тлумачить (1) як: (5) *Існує подія співу Андрієм “Черемшини”* з логічною формою (5*) *∃eСПІВе_{ab}* (читають: існує така подія (e), яка є подією співу Андрієм (a) “Черемшини” (b)). Стратегія символізації перехідного дієслова як тримісного предиката з лише одним додатковим аргументним місцем для події, сповщеної дієсловом, і символізації прийменників як двомісних предикатів, що виражають відношення між уведеною дієсловом подією і граматичним додатком, вимагатиме тлумачення (2) як: (6) *Існує подія співу Андрієм “Черемшини”, яка (ця подія) відбувається у садку*. (2) символізують як (6*) *∃e(СПІВе_{ab} & Уес)*. Головна перевага СД: дедуктивну правильність висновування (1) із (2) можна коректно пояснити за

допомогою (5*) і (6*). Отриманий зиск (простота, витонченість, консервативність) сплачується коштом контрінтуїтивності: перехідні дієслова і прийменники виступають, відповідно, три- і двомісними предикатами, а прості речення виявляються гадано простими, бо насправді постають прихистком екзистенційних тверджень.

У пошуках непрямих аргументів на користь доцільності використання СД здійснюються “польові” розвідки засобами формальної семантики [3]. Висловлювання з анафоричним займенником: (7) *Андрій співав “Черемшину” і робив це після полудня*, спричиняє проблему встановлення референта анафоричного займенника *це* і виявлення того, що зв’язує анафоричний займенник у другому сурядному реченні. Якщо анафорою є подія, тоді здійснюємо квантифікацію події: (7*) $\exists e(\text{СПИВ}eab \ \& \ \text{ПІСЛЯ}ed)$ (читають: існувала подія (e), яка була співом Андрієм (a) “Черемшини” (b), і ця подія відбувалась після полудня (d)).

СД висловлювань з кількома дієсловами, що вводять кілька подій: (8) *Андрій співав “Черемшину” перед тим, як з’явився Юрій*, або (9) *Рей Остін впав після того, як його вдарив Володимир Кличко*, будуть: (8*) $\exists e_1(\text{СПИВ}e_1ab \ \& \ \exists e_2(\text{З’ЯВ}e_2j \ \& \ \text{ПЕРЕД}e_1e_2))$; (9*) $\exists e_1(\text{ПАДІННЯ}e_1a \ \& \ \exists e_2(\text{БИТТЯ}e_2ba \ \& \ \text{ПІСЛЯ}e_1e_2))$.

Висловлювання: (10) *Місячна прогулянка Нейла Армстронга є видатною подією* демонструє очевидну референцією до унікальної події з приписуванням події певної властивості. Відповідною СД буде: (10*) $\exists e_1[\text{МІСЯЧНА ПРОГУЛЯНКА}e_1a \ \& \ \forall e_2(\text{МІСЯЧНА ПРОГУЛЯНКА}e_2a \ \supset \ (e_1 = e_2)) \ \& \ \text{ВИДАТНА}e_1]$. За допомогою методу аналітичних таблиць можна довести дедуктивну правильність міркування із засновком (10) і висновком: (11) *Хтось здійснив прогулянку Місяцем*, що має СД (11*) $\exists e \exists y \text{МІСЯЧНА ПРОГУЛЯНКА}e_y$.

Висловлювання: (12) *Андрій поплескав по плечу Юрія* може спричинити появу імплікатури спілкування (розмовного висновування) – пропозиції, яку не можна висувати з експліцитного буквального висловлювання (12), але можна висувати з факту або способу його здійснення. Якщо вважати, що (12) буде істинним за наявності точно (лише) однієї події плескання по плечу, тоді таке тлумачення буде імплікатурою, бо його можна скасувати: (13) *Андрій робив це неодноразово*. СД адаптує можливість явища імплікатури, пропонуючи (12*): $\exists e \text{ПЛЕСКАННЯ-ПО-ПЛЕЧУ}eaj$, що очевидно не зобов’язує до існування унікальної події, бо використання екзистенційного квантору засвідчує наявність принаймні однієї такої події.

Висловлювання: (14) *Невірно, що Андрій співав “Черемшину” у садку після полудня* демонструє неясність сфери дії заперечення. СД, представляючи прийменникові словосполучення, що модифікують дієслова, як кон’юнктивні поєднання предикатів, дають змогу подолати, принаймні частково, неясність, обираючи щось з-поміж: (14*) $\exists e(\sim \text{СПИВ}eab \ \& \ \text{УС} \ \& \ \text{ПІСЛЯ}ed)$; (14**) $\exists e(\text{СПИВ}eab \ \& \ \sim \text{УС} \ \& \ \text{ПІСЛЯ}ed)$ і (14***) $\exists e(\text{СПИВ}eab \ \& \ \text{УС} \ \& \ \sim \text{ПІСЛЯ}ed)$.

У висловлюванні: (15) *Юрій чув спів Андрія у садку*, присутня неясність об’єкту прийменникової модифікації. Що модифікує (якої події стосується) словосполучення у садку? Відповідь на це питання вимагає уточнення: відбувалась подія слухання у садку, коли Юрій, перебуваючи у садку, чув спів Андрія, чи відбувалась подія співу у садку, коли Юрій чув спів Андрія, що линув із садка. Для першого випадку СД буде: (15*) $\exists e_1 \exists e_2 (\text{ЧУС}e_1j e_2 \ \& \ \text{СПИВ}e_2a \ \& \ \text{УС}e_1c)$, а для другого – (15**) $\exists e_1 \exists e_2 (\text{ЧУС}e_1j e_2 \ \& \ \text{СПИВ}e_2a \ \& \ \text{УС}e_2c)$.

Розглянемо випадок неясності семантики непредикативних прикметників. Прикметник A вважають предикативним, якщо A задовольняє вимоги тесту: із $n \in AC$ логічно випливає $n \in A$ і $n \in C$, де n – будь-яке ім’я, A – прикметник, C – будь-який іменник, який A кваліфікує. Висловлювання: (16) *Багіра є хижим ссавцем* буде істинним стосовно створінь, які є водночас хижими і ссавцями. Прикметник *хижий* є предикативним і, отже, символізацією (16) може бути кон’юнктивна формула: (16*) $\text{ХИЖАК}b \ \& \ \text{ССАВЕЦЬ}b$. Висловлювання такого гатунку символізують за допомогою

кон'юнктивної формули (ї називають *intersective-конструкціями*), а прикметник і загальний іменник, який граматично модифікується прикметником, тлумачать як предикативні стосовно підмету. На відміну від (16), висловлювання: (17) *Це – фальшива гривня (підробний діамант)*; (18) *Петро – несправжній друг (гаданий злочинець, удаваний союзник)*; (19) *Це – великий комар*, містять непередикативні прикметники, які не задовольняють вимоги згаданого тесту. Висловлювання: (20) *Олена – гарна танцюристка* спричиняє неясність, бо наявна можливість двох прочитань: (20а) *Олена є гарною (дівчиною) і, окрім того, ще й такою, що танцює*; (20б) *Олена танцює і робить це гарно*. СД дає змогу позбутись неясності, обравши щось з-поміж: (20а*) $\exists e(\text{ТАНЦЮВАННЯ}e_a \ \& \ \text{ГАРНА}e_a)$ чи (20б*) $\exists e(\text{ТАНЦЮВАННЯ}e_a \ \& \ \text{ГАРНА}e_e)$.

Висловлювання: (21) *Кожний чоловік штовхав шафу* демонструє неясність поля дії кванторних виразів. СД висловлювань із перехідними дієсловами вводить екзистенційний квантор. Оскільки перехідне дієслово *штовхав* має за суб'єкт іменникове словосполучення *кожний чоловік* з універсальним кванторним виразом, то виникає неясність поля дії кванторних виразів, яка приховує питання: була одна (колективна) дія чи було кілька різних дій? Варіант символізації: (21*) $\forall x(\text{ЧОЛОВІК}x \supset \exists e\text{ШТОВХАННЯ}e_x)$ засвідчує, що кожний чоловік брав участь у події штовхання шафи (можливо, це були різні, окремі штовхання різних шаф кожним окремим чоловіком, але можливо, що дія була колективною і стосувалась однієї шафи). Варіант символізації: (21**) $\exists e \forall x(\text{ЧОЛОВІК}x \supset \text{ШТОВХАННЯ}e_x)$ твердить: кожний чоловік брав участь у колективному зусиллі, тобто жодний окремий чоловік не штовхав шафу наодинці.

Висловлювання: (22) *Бігати краще, ніж палити*, чи його варіант: *Бігання є кращим, ніж паління*, містить інфінітиви (неозначені форми дієслів), чи, у випадку варіанту, віддієслівні іменники, які виступають підметами речень. Якщо застосуємо звичну стандартну символізацію, то отримаємо: (22а*) $\forall x[Rx \supset \forall y(Sy \supset Bxy)]$. Що становить сферу квантифікації? Якщо це – люди, тоді інтерпретацією символізації буде: (22а) *Кожен бігун (R) є кращим (B), ніж кожен курець (S)*. Значення (22а) відрізняється від значення (22), яке не виключає можливості буття водночас і бігуном, і курцем, але таки наголошує кращість саме бігання. (22а) унеможливорює зазначене значення, бо ніхто не може бути кращим за себе самого.

Проілюструємо деякі переваги СД. Логічну форму очевидно неправильного міркування: (23) *Бігати краще, ніж палити. Андрій – бігун. Юрій – курець. Отже, Андрій є кращим, ніж Юрій* звична стандартна символізація представлятиме як: (23а*) $\{\forall x[Rx \supset \forall y(Sy \supset Bxy)] \ \& \ Ra \ \& \ Sj\} \supset Baj$, що стверджуватиме неадекватну оцінку міркування як правильного! Такий висновок надає аналітична таблиця для випадку хибності (23а*), яка виявляється замкненою. СД матиме справу радше з трансформованим міркуванням: (23б) *Усі події бігання є кращими, ніж усі події паління. Існує подія бігу Андрія. Існує подія паління Юрієм. Отже, Андрій є кращим, ніж Юрій*, яке очевидно є неправильним, що підтверджується відповідною символізацією: (23б*) $\{\forall e_1(\exists x\text{БІГАННЯ}e_1x \supset \forall e_2(\exists y\text{ПАЛІННЯ}e_2y \supset \text{БУТИ КРАЩИМ}e_1e_2)) \ \& \ \exists e\text{БІГАННЯ}e_a \ \& \ \exists e\text{ПАЛІННЯ}e_j\} \supset \text{БУТИ КРАЩИМ}a_j$. Якщо консеквентом кон'юнктивного антецеденту (23б*) буде $\exists e_1(\text{БІГАННЯ}e_1a \ \& \ \exists e_2(\text{ПАЛІННЯ}e_2j \ \& \ \text{БУТИ КРАЩИМ}e_1e_2))$, тоді міркування (23б) зі зміненним висновком *Бігання Андрія є кращим, ніж паління Юрія* буде правильним (цей факт підтверджується замкненістю відповідної аналітичної таблиці).

Схожим чином очевидно правильне міркування: (24) *Кохати краще, ніж сваритись. Андрій кохає Світлану. Андрій свариться із Світланою. Отже, кохання Андрія (до) Світлани є кращим, ніж сварка Андрія зі Світланою* за звичної стандартної символізації виглядатиме як (24а*) $\{\forall x[Lx \supset \forall y(Qy \supset Bxy)] \ \& \ Lac \ \& \ Qac\} \supset Bdh$, що не

буде загальнозначущою формулою. СД переформулює перший засновок міркування (24) як: *Усі події кохання є кращими, ніж усі події сварок*, надає міркуванню логічну форму (246*): $\{\forall e_1[\exists x_1\exists y_1\text{КОХАННЯ}e_1x_1y_1 \supset \forall e_2(\exists x_2\exists y_2\text{СВАРКА}e_2x_2y_2 \supset \text{БУТИ КРАЩИМ}e_1e_2)] \ \& \ \exists e\text{КОХАННЯ}eac \ \& \ \exists e\text{СВАРКА}eac\} \supset \exists e_1[\text{КОХАННЯ}e_1ac \ \& \ \exists e_2(\text{СВАРКА}e_2ac \ \& \ \text{БУТИ КРАЩИМ}e_1e_2)]$. Відповідна аналітична таблиця для (246*) засвідчуватиме загальнозначущість формули і, отже, правильність міркування (24).

Як за допомогою стандартної конвенції символізувати міркування з наявною прислівниковою модифікацією дієслова: (25) *Андрій співав бадьоро. Отже, Андрій співав*. Уведення різних окремих предикатних констант для *співав бадьоро* (у засновку) і *співав* (у висновку) не продемонструє дедуктивну правильність (25). Інша спроба – тлумачення засновку як (26) *Андрій співав і Андрій був бадьорим* із відповідною символізацією (26*) *СПІВАТИ*a & *БАДЬОРИЙ*a - також не буде вдалою. Якщо, бадьоро співаючи, Андрій ще й тупцював (і робив це мляво), тоді отримаємо: (27*) (*СПІВАТИ*a & *БАДЬОРИЙ*a) & *ТУПЦЮВАТИ*a. Але із (27*) логічно випливатиме: (28*) *БАДЬОРИЙ*a & *ТУПЦЮВАТИ*a, яке сповіщуватиме про начебто бадьоре тупцювання Андрія (чого насправді не було). Тлумачення прислівникової модифікації дієслова як логічної кон'юнкції позбавляє прислівник зв'язку з дієсловом, який прислівник модифікує, і спричиняє появу небажаних висновувань. Прислівники можна розглядати як одномісні предикати (на відміну від тлумачення прийменників як багатомісних предикатів, незважаючи на те, що прийменники, так само як і прислівники, модифікують дієслова). Такі предикати щось говорять не про індивідні сутності, а радше про події, які передбачаються дієсловами в якості прихованих аргументів. За таких умов, засновок міркування (25) символізують як: (29*) $\exists e(\text{СПІВ}eab \ \& \ \text{БАДЬОР}Ae)$, а (27*) замінюють на: (30*) $\exists e(\text{СПІВ}eab \ \& \ \text{БАДЬОР}Ae) \ \& \ \exists e\text{ТУПЦЮВАННЯ}e$. Очевидно, що з (30*) логічно випливає (29*), а висновування (28*) унеможлиблюється.

Якщо використати СД, тоді отримаємо прозоре пояснення, чому кожне наступне висловлювання у запропонованому нижче переліку логічно впливатиме з будь-якого попереднього: (31) *Андрій співав “Черемшину” бадьоро у садку* ($\exists e(\text{СПІВ}eab \ \& \ \text{БАДЬОР}Ae \ \& \ \text{У}ec)$) – (32) *Андрій співав “Черемшину” бадьоро і Андрій співав “Черемшину” у садку* ($\exists e(\text{СПІВ}eab \ \& \ \text{БАДЬОР}Ae) \ \& \ \exists e(\text{СПІВ}eab \ \& \ \text{У}ec)$) – (33) *Андрій співав “Черемшину” бадьоро* ($\exists e(\text{СПІВ}eab \ \& \ \text{БАДЬОР}Ae)$), або *Андрій співав “Черемшину” у садку* ($\exists e(\text{СПІВ}eab \ \& \ \text{У}ec)$) – (34) *Андрій співав “Черемшину”* ($\exists e\text{СПІВ}eab$) – (35) *Хтось співав “Черемшину”* ($\exists x\exists e\text{СПІВ}exb$) – (36) *Хтось щось співав* ($\exists x\exists y\exists e\text{СПІВ}exy$).

Відзначимо проблему символізації висловлювань: (37) *Андрій співав* і (38): *Хтось співав*, яку створюють відповідні СД: (37*) $\exists e\text{СПІВ}eab$ і (38*) $\exists x\exists e\text{СПІВ}ex$. Очевидно, що міркування із засновком, наприклад, (34), і висновком (37) або (38), так само, як і міркування із засновком (37) і висновком (38), будуть правильними, що не демонструють запропоновані СД. Зазначена проблема стимулює, зокрема, удосконалення і модифікацію СД за допомогою чинника тематичних ролей і появу відповідної теорії тематичних ролей [4], що досліджує способи долучення осіб до подій, а також вводить певні уточнення і доповнення символізації.

Якщо логічну форму висловлювання (34): *Андрій співав “Черемшину”* представити не як $\exists e\text{СПІВ}eab$, а радше як (34*): $\exists e(\text{АГЕНТ}ae \ \& \ \text{СПІВ}e \ \& \ \text{ПАЦІЄНТ}be)$, а логічні форми висловлювань (37) і (38) представити як (37*) $\exists e(\text{АГЕНТ}ae \ \& \ \text{СПІВ}e) \ \& \ \text{ПАЦІЄНТ}be$ і (38*) $\exists x\exists e(\text{АГЕНТ}xe \ \& \ \text{СПІВ}e)$, тоді очевидно отримаємо логічне впливання (37*) і (38*) із (34*). *АГЕНТ* і *ПАЦІЄНТ* виступають позначеннями так званих тематичних зв'язків, що відповідають способам доручення певних сутностей до подій. Збагачення логічної нотації тематичними ролями дає змогу пояснити, чому із (34*) логічно впливають: $\exists e\text{АГЕНТ}ae$ (тобто, *Андрій щось робив (вчиняв)*); $\exists e\text{СПІВ}e$ (тобто, *Відбувалась подія співу*); $\exists e\text{ПАЦІЄНТ}be$ (тобто, *Щось відбувалось із “Черемшиною”*);

$\exists e(\text{СПИВе} \ \& \ \text{ПАЦІЄНТбе})$ (тобто, *Відбувався спів “Черемшини”*); $\exists e(\text{АГЕНТae} \ \& \ \text{ПАЦІЄНТбе})$ (тобто, *Андрій щось вчиняв із “Черемшиною”*); $\exists x \exists e \text{АГЕНТхе}$ (тобто, *Хтось щось робив (вчиняв)*); $\exists x \exists e \exists y(\text{АГЕНТхе} \ \& \ \text{СПИВе} \ \& \ \text{ПАЦІЄНТye})$ (тобто, *Хтось співав щось*). Доповнення СД тематичними ролями зберігає у розглянутих прикладах семантичну бінарність перехідного дієслова “співати”, бо останнє асоціюють із двома тематичними ролями. Неперехідний випадок дієслова *співати* асоціюють з однією роллю (АГЕНТ), а дієслово, наприклад, *дає* у висловлюванні *Андрій дав Юрію книгу* асоціюють із трьома тематичними ролями: $\exists e(\text{АГЕНТae} \ \& \ \text{ДАВАТИe} \ \& \ \text{ОТРИМУВАЧje} \ \& \ \text{ПАЦІЄНТбе})$ [5].

Якщо повернемося до вже розглянутого прикладу висловлювання (14) із неясною сферою дії заперечення, то виявимо: (14*)-(14***), хоча і з’ясовують певні випадки неясності, але здійснюють це частково, передаючи те, що Андрій, наприклад, насправді не співав, а просто переказував текст пісні, або насправді співав не у садку, а десь поза ним, або таки співав у садку, але не після полудня, а перед ним. Можна використовувати СД для виявлення низки інших прихованих неясностей: $\exists e[\sim(\text{СПИВеab} \ \& \ \text{Уec}) \ \& \ \text{ПІСЛЯed}]$, коли подія справді відбувалась *після* полудня, але невірно, що це був саме *спів* і саме у садку, можливо це був гуркіт *поза* садком; $\exists e[\sim(\text{СПИВеab} \ \& \ \text{ПІСЛЯed}) \ \& \ \text{Уec}]$, коли подія справді відбувалась у садку, але невірно, що це був саме *післяполудневий спів*, можливо це була *ранкова пробіжка*, що відбувалась *раніше* полудня; $\exists e[\text{СПИВеab} \ \& \ \sim(\text{Уec} \ \& \ \text{ПІСЛЯed})]$, коли справді відбувалась подія співу, але невірно, що саме у *післяполудневому садку*, можливо це відбувалось *поза* садком *перед* полуднем. А якщо занурюватимемося до подальших неясностей висловлювання (14) та до їх розплутувань, тоді ресурси символізації теорії тематичних ролей видаватимуться щонайпридатнішими для, наприклад, підкреслення, що співав не Андрій, а хтось інший, що співали не “Черемшину”, а якусь іншу пісню, що подія відбувалась не у садку, а всередині якогось приміщення і не після полудня, а після шостої години ранку.

Додаткову підтримку розширеному за допомогою тематичних ролей аналізу надають висловлювання про спільні дії, наприклад: (39) *Андрій, Юрій і Сергій співали*. Можливими прочитаннями висловлювання (39) будуть: (39а) *Андрій, Юрій і Сергій співали разом (спільно)*, яке буде істинним лише за наявності єдиної події співу, в якій усі троє хлопців брали участь (були агентами дії), а також висловлювання: (39б) *Андрій співав, Юрій співав, Сергій співав*, яке може бути істинним не лише за зазначених вище умов, а й за наявності трьох незалежних подій. Наявність множинності агентів однієї події у випадку (39а) можна представити як: (39а*) $\exists e(\text{СПИВе} \ \& \ \text{АГЕНТae} \ \& \ \text{АГЕНТje} \ \& \ \text{АГЕНТce})$. Перевагами такої символізації є, зокрема, відсутність потреби уведення загадкових множинних сутностей в якості суб’єктів дій задля розуміння висловлювань із множинними референційними термінами (plural referring terms), а також позбавлення проблемного характеру *разом* у можливій інтерпретації (39а) за допомогою чіткого окреслення сфери дії подієвого квантору, введення якого спричинюється відповідним дієсловом [6].

Деякі прислівники виявляють спротив СД. Наприклад, *повільно* і *швидко* мають відносний характер. Девідсон залучає приклад подолання Ла-Маншу за 15 годин. Якщо канал долали на човні, тоді це було чимось повільним, а якщо це здійснювала людина уплав, тоді подолання каналу було швидким. Інтерпретація *повільно* залежить не від власне дії, а від засобів її вчинення (подолання човном, літаком, автомобілем чи просто уплав). Якщо одна й та сама подія є, водночас, і плаванням, і подоланням каналу, то це призводить до неприйняттого оцінювання певної окремої події як одночасно і швидкої, і повільної. Девідсонівське тлумачення прислівникової модифікації стосується лише випадків тематично незалежних прислівників, коли розуміння того, яким чином прислівник модифікує смисл дієслова, не залежить від власне дієслова.

Прислівник *навмисно* є суб’єктно-орієнтованим. У висловлюванні: (40) *Андрій навмисно зустрів Юрія* прислівник описує не лише якусь подію, а подію, яка

умислювалась особою, на яку вказує підмет. Девідсон відзначав, що одна й та сама подія може бути навмисним увімкненням світла і ненавмисним ляканням злодія. Щодо висловлювання (40) уявімо ситуацію, коли Андрій не мав наміру зустрічатись із Юрієм, хоча Юрій мав такий намір. Тоді (40) є хибним. Однак змушені визнати, що позаяк подія зустрічі з боку Юрія таки була інтенційною, що засвідчує присутність навмисно, то (40) мусить бути істинним!? Прислівники *раптово, несподівано* є зорієнтованими на мовця. Висловлювання: (41) *Андрій раптово заспівав “Черемшину”* свідчить, що саме для мовця спів Андрія був несподіваним, але не те, що це було несподіванкою для Андрія чи для третіх осіб. Висловлювання: (42) *Андрій дрібно різав цибулю* містить об’єктно-зорієнтований прислівник, який сповіщує щось не про власне подію різання, а радше про її результати. Приклади (40)-(42) викликають запитання, чи справді прислівникова модифікація дієслів надає вагомні підстави для розгляду подій як складової частини семантики? Заспокійливою відповіддю звучить зауваження, що крім подій ще й інші чинники є релевантними до тлумачення семантики прислівників [7, 71].

Відзначимо, що Девідсон не вважав свій підхід універсальним. Він не поширюється на прислівники, що є сентенційними операторами (йдеться, зокрема, про модальні оператори, які стосуються речень у цілому і власне не є модифікаторами дієслів: *необхідно, можливо* та ін., чи прислівники, отримані з непередикативних прикметників, на кшталт здогадно (гадано) [8]). Оцінка СД як чогось не зовсім адекватного предмету дослідження надихає пошуки іншої системи репрезентації висловлювань про події, зокрема спроби збагнути значення прислівників без звернення до подій [9].

Девідсон, аналізуючи прислівники, виявив підстави для уведення до онтології сутностей нового типу – подій. Хоча аргументні місця, які передбачаються (маються на увазі) дієсловами для подій, експліцитно не усвідомлюються (вони не мають жодної фонетичної субстанції), але виявлення механізмів символізації із прихованою подієвою квантифікацією може пояснити поведінку прислівників певного виду. Зиск від СД висловлювань про події очевидний: можемо пояснити дедуктивну правильність великої кількості міркувань певного гатунку; така спроможність досягається консервативним чином, бо потребує лише незначного налагодження звичної конвенції символізації, прийнятої у першопорядковій логіці предикатів; низка фрагментів “польових” досліджень сучасної формальної семантики підтверджує доцільність використання СД. Однак очевидні переваги сплачуються коштом незручностей, коли перехідні дієслова символізують як тримісні предикати, прийменники – як реляційні предикати, а вочевидь прості речення виявляються лише позірно простими, бо насправді виявляються прихистком екзистенційних тверджень. Крім того, СД не є всеохоплюючою (на що звертав увагу і сам Девідсон) з огляду на спротив деяких прислівників. Окремого вивчення вимагають питання, що стимулюють спільну подальшу працю лінгвістів, логіків і філософів: типологізація прислівників; встановлення, зокрема, можливостей і, відповідно, успішності того чи іншого підходу до розгляду прислівників і створення, загалом, семантики висловлювань про події; з’ясування кола, особливостей і переваг/недоліків можливих альтернативних стратегій логічних символізацій відповідних висловлювань; прояснення зв’язку між логічною формою висловлювань про дії і розумінням того, як влаштована і працює їх семантика; визначення онтологічного статусу подій; виявлення різновидів та критеріїв ідентичності подій; з’ясування взаємовідносин між поняттями *подія, дія, вчинок, ситуація, факт, об’єкт*. Намагання з’ясувати зазначені питання сприятимуть перетворенню тези “подія (співу) – це будь-що, що задовольняє відкрите твердження на кшталт *е є співом “Черемшину” Андрієм*”, з просто логічно привабливої на обґрунтовану з філософської і лінгвістичної точок зору.

ЛІТЕРАТУРА ТА ПРИМІТКИ

1. *Lepore E., Ludwig K.* Donald Davidson: Meaning, Truth, Language, and Reality. – Oxford, 2005; *Lepore E., Ludwig K.* Donald Davidson's Truth-Theoretic Semantics. – Oxford, 2007; *Pietroski P.* Semantics and Metaphysics of Events // Donald Davidson. – Cambridge, 2003; *Neale S.* Events and 'logical form' // Linguistics and Philosophy. – 1988. – № 11.
2. *Davidson D.* The Logical Forms of Action Sentences // *Davidson D.* Essays on Actions and Events. – Oxford, 1980.
3. Див., зокрема, *Lepore E.* Meaning and Argument. – Blackwell Publishing, 2000. – pp. 284–298, 348–355.
4. Йдеться про так звані ?-ролі. Див.: *Castaneda H.-N.* Comments On Donald Davidson's "The Logical Form of Action Sentences" // The Logic of Decision and Action. – Pittsburgh, 1967. – pp. 104–112; *Chierchia G., McConnell-Ginet S.* Meaning and Grammar. – Cambridge, Massachusetts, London, England, 2000. – pp. 472–480; *Schein B.* Events and Semantic Content of Thematic Relations // Logical Form and Language. – Oxford, 2002.
5. Долучення чинника ?-ролей не є безпроблемним: інколи важко встановити, які саме ?-ролі притаманні дієслову; дискусійними є межі розмежування перехідних і неперехідних дієслів; виникають ускладнення з тлумаченням ментальних подій, наприклад: *Андрій зрадив Юрію*.
6. Ситуація значно ускладнюється у випадку, наприклад, висловлювання: *П'ятеро логіків пояснювали трьом філософам чотири теорії*.
7. *Portner P.H.* What is Meaning? – Blackwell Publishing, 2005.
8. Яскравий приклад: драматична невідповідність між міркуванням *Прем'єр-міністр, можливо, брехав президенту*. Отже, прем'єр-міністр брехав президенту, що є логічно неправильним, і його СД: *Є(БРЕХАТИ eab & Можливо e) :. ЄБРЕХАТИ eab*, що засвідчує зовсім протилежне! Така сама неприємність трапляється з міркуванням *Андрій здогадно співав "Черемшину"*. Отже, *Андрій співав "Черемшину"*. Зазначені обставини підштовхують деяких дослідників до тлумачення виразів *можливо* і *здогадно* радше як переодягнених, замаскованих іменників: *Це [брехня...] є можливістю; Те [спів...] є здогадкою*.
9. Загальний опис таких стратегій та їх переваг і складнощів див., зокрема, у *Portner P.H.* – op.cit. – pp. 72-74; *Lepore E.* – op.cit. – pp. 353–354.